

Nr 113.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utökning i vissa fall av frikretsarna för landsbygdens telefonabbonnenter.

(4:e avd.)

I en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* väckt motion (II: 149) har hemställts, att riksdagen ville besluta uttala, att en utökning av frikretsarna omedelbart företages i de fall, där ledningar redan finnas, genom att telegrafverket övertager nämnda ledningar, oavsett om de ägas av eller uthyras till abonnenterna av telegrafverket.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har, efter därom i vederbörlig ordning framställd begäran, yttrande avgivits av *telegrafstyrelsen*, vilket yttrande såsom bilaga fogats härvid (*Bilaga.*).

Utskottet. Av telegrafstyrelsens i anledning av motionen avgivna yttrande framgår, att styrelsen har för avsikt att tillmötesgå motionärernas önskemål om slopandet snarast möjligt av inträdes- och abonnemangsvavgifter för förhyrd huvudledning. Häremot synes — ehuru såsom styrelsen framhållit på grund av den därigenom stimulerade tillströmningen av nya abonnenter väntetiden för dessa med hänsyn till försörjningsläget i fråga om arbetskraft och materiel torde komma att bli avsevärt längre än för närvarande — icke något vara att erinra. Vad åter angår önskemålet om att telegrafverket omedelbart skall övertaga även de ledningar, som icke förhyras av telegrafverket utan som abonnenterna själva anlagt och underhålla, torde detta såsom telegrafstyrelsen framhållit och såsom för övrigt förutsattes vid föregående års riksdagsbeslut angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden kunna tillgodoses först successivt. Även härvidlag har emellertid styrelsen förklarat sig hava för avsikt att vidtaga åtgärder i samband med vissa saneringsarbeten.

Av telegrafstyrelsens yttrande har utskottet bibragts den uppfattningen, att styrelsen inom ramen av föreliggande möjligheter söker tillgodose de

önskemål, åt vilka motionärerna givit uttryck. Med framhållande härav får utskottet hemställa,

att motionen II:149 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 maj 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 112.

Kungl. Telegrafstyrelsen.

Bilaga.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 19 februari 1947 har Kungl. Maj:t anmodat telegrafstyrelsen att avgiva yttrande över en inom riksdagen väckt och till statsutskottet remitterad motion II:149 av herr Hansson i Skediga m. fl. angående utökning i vissa fall av frikretsarna för landsbygdens telefonabonnenter. Telegrafstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Efter framställning i proposition nr 219 till 1946 års riksdag beslöt riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som hade anförts i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 mars 1946 låta vidtaga åtgärder för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden. Dessa åtgärder avsågo i huvudsak utvidgning av frikretsarna, utökning av frisantalsförmånerna, ändring av grunderna för ersättning till föreståndare vid manuella växelstationer med 1—34 helårsabonnemang samt olika driftsåtgärder vid landsbygdens telefonstationer.

I motionen anföres nu, att arbetena med att förbättra landsbygdens telefonförhållanden icke kommit i gång i den utsträckning, som säkerligen var riksdagens avsikt, vilket hade väckt missnöje bland landsbygdens telefonabonnenter, som väntat lättnader i sina ofta dryga kostnader för att hålla telefon. Då av ett interpellationssvar, som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet lämnade vid föregående riksdags höstsession, framgick, att utvidgningen av frikretsarna låter vänta på sig, föreslås i motionen, att riksdagen ville besluta uttala, att en utökning av frikretsarna omedelbart företages i de fall, där ledningar redan finnas, genom att telegrafverket övertager nämnda ledningar, oavsett om de ägas av eller uthyras till abonnenterna av telegrafverket.

Ehuru motionen sålunda närmast tar sikte på utvidgningen av frikretsarna, anser sig telegrafstyrelsen med hänsyn till vad motionärerna inled-

ningsvis ha anfört först böra lämna en sammanfattande redogörelse för vad som hittills varit möjligt realisera beträffande det av telegrafstyrelsen framlagda programmet till förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, vilket inom telegrafstyrelsen utarbetats av 1944 års telefonkommitté och som legat till grund för riksdagens ovan omnämnda beslut.

Vad först angår utökningen av frisamtalsförmånerna samt nedsättningar av periodavgifterna för rikssamtal ha från och med årsskiftet 1946/47 alla de i programmet upptagna förslagen genomförts, vilka kunnat realiseras utan anläggning i betydande omfattning av landskablar eller blanka ledningar. De sålunda genomförda frisamtalsförmånerna och nedsättningarna omfatta cirka hälften av de i telefonkommitténs betänkande specificerade fallen och inkludera bland annat 5 fall i Norrland, där fritrafik införts mellan hela taxeområden.

Förbättringen av avlöningsförmånerna till föreståndare för manuella växelstationer med under 35 abonnenter har i sin helhet genomförts från och med den 1 januari 1947. Förändringen innebär, att telegrafverket övertagit kostnaderna för lokal och betjäning vid stationer med 20—34 helårsabonnemang och att telegrafverket lämnar bidrag till växlingskostnaderna åt föreståndare vid stationer med mindre än 20 abonnemang. I samband med dessa ändringar ha öppenållningstiderna vid ifrågavarande stationer i viss utsträckning kunnat utökas.

Nattjänst på telegrafverkets bekostnad, som normalt anordnas så snart antalet abonnenter stigit till 100, har införts även vid 25 stationer med lägre abonnentantal, som utgöra knutpunkter i telefonnätet i mera glest bebyggda områden. Härigenom ha även skapats telefoneringsmöjligheter nattetid för ett betydande antal andra, smärre stationer i berörda trakter.

Tidigare gällande villkor för anordnandet av fristående samtalsstationer ha ändrats därhän, att intressenterna ha befriats från skyldigheten att på egen bekostnad tillhandahålla stolpar, körslor, hantlangning och dylikt. Telefonfrågan för de glest befolkade trakter, där telefon hittills saknats, har därigenom kommit i ett för vederbörande intressenter mycket gynnsammare läge.

Abbonenternas andel i kostnaden för flyttning av sådana stationer, beträffande vilka abonnenterna ha att vidkännas kostnaderna för lokal och betjäning, har maximerats till 15 kronor per huvudabonnemang.

Vad därefter angår frågan om *utvidgning av frikretsarna*, som nu upptages till behandling i den föreliggande motionen, vill styrelsen till en början erinra därom, att 1944 års telefonkommitté för sin del hade tänkt sig att de föreslagna förbättringarna skulle genomföras under en tidrymd av 6 år. Vid framläggandet av kommitténs förslag för Kungl. Maj:t i början av år 1946 framhöll telegrafstyrelsen, som i allt väsentligt anslöt sig till de av kommittén framlagda förslagen, att ett realiserande av dessa förslag i vad de förutsatte utförandet av mera omfattande anläggningsarbeten, exempelvis sådana som kräva kablar och större mängder smiden och annan linjemateriel, icke omedelbart kunde påbörjas, enär såväl telegrafverkets som den svenska industriens resurser redan voro utnyttjade till det yttersta. Situationen i fråga om tillgången på materiel hade nämligen icke lättat på sätt man tidigare haft anledning vänta.

I propositionen nr 219 framhöll också departementschefen, att det mot bakgrunden av de utav telegrafstyrelsen angivna förhållandena låg

i sakens natur, att ett genomförande av förslagen avseende bland annat utvidgning av frikretsarna vore ett arbete på lång sikt, vilket måste stå tillbaka för det ordinarie anläggningsarbetet. Statsutskottet uttalade för sin del beträffande tiden för förbättringarnas genomförande, att utskottet väl insågo de svårigheter, som förelåge, men att utskottet samtidigt ville uttala önskvärdheten av att ifrågakvarande åtgärder vidtoges så snart som möjligt.

Styrelsen har velat erinra om dessa uttalanden, enär det mot bakgrunden härav icke kan anses vara riktigt att — såsom motionärerna — säga, att riksdagen skulle ha *beslutat* att förbättringarna skulle genomföras under de närmaste sex åren. Styrelsen vill dessutom framhålla, att när styrelsen igångsatte den förenämnda utredningen om landsbygdens telefonförhållanden det hölls för sannolikt, att tillgången på materiel och arbetskraft skulle komma att förbättras efter kriget. Utvecklingen har emellertid som bekant blivit den rakt motsatta, så att det för närvarande råder en mycket besvärande brist på materiel och arbetskraft, något som till och med omöjliggör utbyggande av stationer och ledningsnät i takt med den stora abonnenttillströmningen.

I detta sammanhang vill styrelsen, med anledning av ett uttalande i riksdagens första kammare den 7 december förra året angående inköp av materiel från utlandet, upplysa om att styrelsen självfallet undersökt varje möjlighet att även på detta sätt söka förbättra materieltillgången. Omedelbart efter krigets upphörande trädde styrelsen sålunda i kontakt med ett stort antal utländska industrier i USA, Belgien, Norge, Frankrike, Finland, Österrike, Canada, England, Tjeckoslovakien, Tyskland, Danmark, Schweiz, Italien och Holland, varvid avtal om inköp av materiel ha träffats i så stor omfattning som varit möjligt utan alltför stora ekonomiska upppoffringar. Leveranser påbörjades redan så tidigt som i augusti 1945 och ha sedan dess fortgått.

De utomordentligt stora krav, som nu ställas på telegrafverket i olika hänseenden, belysas av följande uppgifter beträffande tillströmningen av nya abonnenter.

Den största abonnentökning, som förekom före kriget, kunde noteras år 1938, då antalet abonnemang (nytecknade minus annullerade) ökade med 63 300. År 1945 hade ökningen — trots under kriget vidtagna höjningar av inträdesavgifterna — stigit till 78 400. Under år 1946 inträdde emellertid en ytterligare stegring i tillströmningen av nya abonnenter, och ökningen blev detta år 108 600. På ett år hade ökningen sålunda stigit med inemot 40 %. Enligt vad som framgår av hittills föreliggande rapporter har ökningen under den gångna delen av år 1947 varit ännu kraftigare eller 63 % större än under motsvarande tid rekordåret 1946.

Vad detta innebär kanske lättast förstås om man erinrar om att hela antalet abonnemang den 1 januari 1946 uppgick till 1 237 000. Förra årets ökning av antalet tecknade abonnemang har därför medfört en ökning av hela abonnemangsstocken med cirka 9 % eller med en elftedel.

Det kan ytterligare framhållas, att apparatantalet i telegrafverkets nät sedan den 1 januari 1940 ökat från 845 000 till omkring 1 315 000 eller med mera än 55 %. Denna kraftiga ökning har inträffat under en period, då det rått mycket stora svårigheter att skaffa materiel, varför förkrigstidens reserver i nät och på stationer äro helt förbrukade.

Inför den utveckling som ovan skisserats är det naturligt, att telegrafstyrelsen måste känna sig i hög grad tveksam om lämpligheten av att nu vidtaga åtgärder, som skulle komma att än ytterligare stimulera abonnentökningen. Även motionärerna framhålla, att det, i den mån det gäller anläggning av linjer till nytillträdande abonnenter, måhända är svårt att göra något med hänsyn till bristen på materiel. Men, fortsätta motionärerna, där ledningar redan finnas, vare sig de ägas av abonnenterna själva eller uthyras av telegrafverket, är förhållandet ett annat, och i dessa fall borde en utvidgning av frikretsarna utan vidare kunna genomföras.

Motionärernas yrkande tar i första hand sikte på att de nu utgående *årliga hyresavgifterna* för ledning utanför de nuvarande frikretsarna skola slopas. Av de i motionen anförda exemplen på höga kostnader, som befolkningen på landsbygden i vissa fall för närvarande måste vidkännas för att erhålla telefon, har telegrafstyrelsen emellertid dragit den slutsatsen, att motionen även avser ett slopande av inträdesavgifterna för ledning. I själva verket äro nog dessa senare avgifter också betydligt mera betungande än de årliga hyresavgifterna.

Eftersom telegrafstyrelsen själv varit förslagsställare till de av föregående års vårriksdag beslutade åtgärderna för förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, vill styrelsen självfallet icke lämna några vägar oförsökta att snarast möjligt söka infria landsbygdens förväntningar i nu förevarande hänseende. Styrelsen är därför för sin del beredd att medverka till att de nuvarande *inträdes- och abonnemangavgifterna för förhyrd huvudledning* slopas. På grund av att vissa administrativa arbeten först måste utföras kan avgiftsbefrielsen träda i kraft tidigast den 1 oktober 1947. Upplysningsvis vill styrelsen nämna, att de årliga hyresavgifterna för ledning för närvarande uppgå till cirka 1 200 000 kronor och inträdesavgifterna till ett belopp av omkring 1 000 000 kronor per år. Den sammanlagda avgiftslättnaden per år för befintliga och nya abonnenter på landsbygden kommer således att uppgå till betydande belopp.

Styrelsen måste emellertid i detta sammanhang starkt understryka, att ett realiserande av den planerade åtgärden får vissa ofördelaktiga verkningar. Detta gäller särskilt sloandet av inträdesavgiften för huvudledning, eftersom detta kommer att ytterligare stimulera tillströmningen av nya abonnenter och speciellt sådana, som fordra anläggandet av långa materiel- och arbetskrävande ledningar. I nuvarande redan till bristningsgränsen ansträngda försörjningsläge i fråga om arbetskraft och framför allt telefonmateriel måste åtgärden med nödvändighet medföra, att väntetiderna för nyanmälda abonnenter — icke blott för dem som kräva långa ledningar utan för *alla* — bli avsevärt längre än för närvarande och komma att på åtskilliga håll uppgå till ett år eller mera.

Telegrafstyrelsen vill vidare erinra om att 1944 års telefonkommitté föreslog uppställandet av vissa villkor för rätten att erhålla avgiftsfri ledning. Dessa villkor, för vilka redogörelse lämnats på sid. 11—12 i propositionen nr 219 till 1946 års riksdag, innebära i huvudsak, att telegrafverket skall äga bestämma till vilken station ledningen skall ingå, att avlägset boende abonnent under vissa förutsättningar skall vara skyldig upplåta sin telefonapparat åt allmänheten, att telegrafverket skall äga rätt använda abonnentledning såsom anslutningsledning till en eventuell växelstation på orten samt att — i likhet med vad som redan finnes stadgat i det av Kungl.

Maj:t utfärdade telefonreglementet — telegrafverket skall förbehållas rätt att på en abonnentledning intaga ytterligare en eller flera abonnentapparater. Kommittén förutsatte även, att när telegrafverket utan särskild avgift tillhandahåller ledning till det egna stationsområdets station, bör hyresavgift motsvarande de verkliga kostnaderna utgå för ledning, ifall abonnent yrkar på att bli ansluten till annan station än den han rätteligen skulle tillhöra. Telegrafstyrelsen förutsätter, att de av kommittén sålunda föreslagna villkoren skola tillämpas samtidigt med avgiftsbefrielsen i övrigt, varvid dock vissa övergångsbestämmelser kunna komma att visa sig behövliga.

Beträffande det andra av motionärerna framförda önskemålet, nämligen att telegrafverket *omedelbart skulle övertaga* de ledningar, som icke förhyras av telegrafverket utan som abonnenterna själva ha anlagt och underhålla, vill styrelsen framhålla följande.

Ett omedelbart övertagande av dessa ledningar har icke föreslagits av 1944 års telefonkommitté, av telegrafstyrelsen eller av Kungl. Maj:t. Tvärtom förutsattes såväl i telegrafstyrelsens framställning i ämnet som i propositionen, att övertagandet skulle ske successivt under en lång följd av år. Anledningen till att så måste ske är, att de ifrågavarande abonnentlinjerna oftast befinna sig i så dåligt skick, att de icke kunna rationellt underhållas utan först måste byggas om. Om verket skall övertaga ledningarna och ombesörja underhållet av desamma förutsätter detta ovillkorligen, att de av telegrafverket sättas i sådant skick, att de icke kräva oupphörliga personalutryckningar för felavhjälpning och reparationer.

För att ge en uppfattning om storleksordningen av de arbeten, som äro nödvändiga för denna ombyggnad av abonnenternas ledningar må här anföras följande uppskattade uppgifter beträffande de avsevärda mängder materiel som erfordras: 280 000 stolpar, 200 000 stolpreglar, 3 000 ton järntråd, 1 200 000 isolatorer, 450 000 krok. Antalet dagsverken för att utföra dessa arbeten uppskattas till cirka 300 000. Den sammanlagda kostnaden har beräknats till omkring 15 miljoner kronor.

De materielkvantiteter, som för närvarande stå att uppbringa äro ej tillräckliga ens för att kunna effektuera beställningar av nya abonnemang på nu gällande villkor. Under sådana förhållanden är det nödvändigt att fördela de disponibla resurserna så, att de bli till största möjliga gagn för det gemensamma folkhushållet. Det synes då styrelsen naturligt, att materielen i första hand användes för de anläggningar, som erfordras för inkoppling av *nya* abonnenter och för sådana utökningar av förbindelsenäten mellan stationerna, som äro nödvändiga, för att den med abonnentökningen stegrade riks- och landstrafiken skall kunna hjälpligt avvecklas. Att jämsides därmed nu igångsätta ett *allmänt* övertagande av abonnenter tillhöriga ledningar är icke möjligt. Det är emellertid styrelsens avsikt att *successivt* genomföra även detta åtagande, vilket i första hand bör ske i samband med vissa saneringsarbeten såsom anläggning av nya växelstationer, kablifiering av blankledningsstråk osv.

Sammanfattningsvis vill styrelsen således framhålla, att styrelsen icke funnit det vara möjligt att omedelbart övertaga abonnenterna tillhöriga ledningar, men att styrelsen, såvida ej riksdagen med hänsyn till det ansträngda försörjningsläget anser sig böra uttala sig däremot, har för avsikt, att

tillmötesgå motionärernas önskemål i vad de avse slopandet av inträdes- och abonnemangavgifter för huvudledning.

Stockholm den 29 mars 1947.

KUNGL. TELEGRAFSTYRELSEN

HÅKAN STERKY

H. HEIMBÜRGER.

/ T. Nygren.